

544 с. 6. Трохимчик С.В., Федунь О.В. Політична географія світу. – К.: Вища школа, 2007. – 422 с.

Summary

S.I. Siutkin, I.V. Zinchenko. **Functions of the Country Boards.**

The most important characteristics of the country boards are examined in the article, in particular an attempt to compare different methods of their classification was made. The comparison of barrier and contact function of the country boards and formation of the «transboarding regions» is considered in this article very attentively.

УДК 911.3:31.522.4

О.Г. Корнус

ДЕМОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано вплив демографічної ситуації на формування трудового потенціалу в Сумській області. Досліджено сучасну демографічну ситуацію в регіоні. Охарактеризовано перспективні напрями покращення трудового потенціалу.

Актуальність теми. Дослідження трудового потенціалу завжди актуальне, адже воно забезпечує стійкий соціально-економічний розвиток як України, так і її регіонів. У сучасній літературі можна зустріти багато визначень поняття «трудова потенція», який більшість авторів визначають як ресурс праці, який має у своєму розпорядженні суспільство, або як визначені кількістю фізичних осіб або робочим часом потенційні запаси живої праці, які має у своєму розпорядженні суспільство у певний момент часу. Тобто трудова потенція може розглядатися як сукупність кількісних і якісних характеристик трудових ресурсів [3]. До кількісних характеристик трудового потенціалу відносять чисельність та статеву-вікову структуру населення працездатного віку, а також економічно активне населення молодших і старших вікових груп. Якісні характеристики – швидкість адаптації населення до соціально-економічних умов, що змінюються, рівень освіти і кваліфікації, стан здоров'я, сімейний стан. Трудова потенція суспільства формується під впливом демографічних і соціально-економічних чинників, їх вплив тісно взаємозв'язаний і взаємообумовлений. Демографічні процеси визначають, перш за все, наявну кількість робочої сили та її статеву-віковий склад.

Аналіз наукових публікацій. Дослідженню трудового потенціалу присвячено багато наукових праць. Значний внесок у його вивчення зробили: С. Бандур [3], Д. Богиня, Б. Данилишин, В. Джаман, М. Долішній, Т. Заяць, С. Злупко, В. Куценко, Е. Лібанова, О. Торчів, О. Хомра, Л. Чернюк, М. Чумаченко, Л. Шевченко та інші.

Виклад основного матеріалу. Трудовий потенціал формується насамперед за рахунок населення працездатного віку. До працездатного населення відносяться люди віком від 16 до 55 років (жінки) та 60 років (чоловіки). Природний рух населення у поєднанні з міграційними процесами визначає загальну динаміку трудового потенціалу, його статево-вікову структуру, інтенсивність процесів входу в працездатний вік і виходу з нього. Тому на формування трудового потенціалу великий вплив мають демографічні чинники.

Демографічна ситуація, що склалася останнім часом у Сумській області, характеризується як кризова, що обумовлено як закономірностями демографічного розвитку суспільства, так і соціально-економічною ситуацією, що склалася за останні роки. Серед головних демографічних проблем на першому місці стоїть депопуляція населення, викликана низьким рівнем народжуваності та високою смертністю населення. Хоча за останні роки в області спостерігається незначне зростання народжуваності та деяке зменшення смертності. Починаючи з 1965 р. рівень смертності постійно зростає і досяг свого максимуму у 2005 р. – 19,3‰, а станом на 01.01.2010 р. смертність знизилась до 18‰, коли за рік померло 21160 осіб (рис. 1).

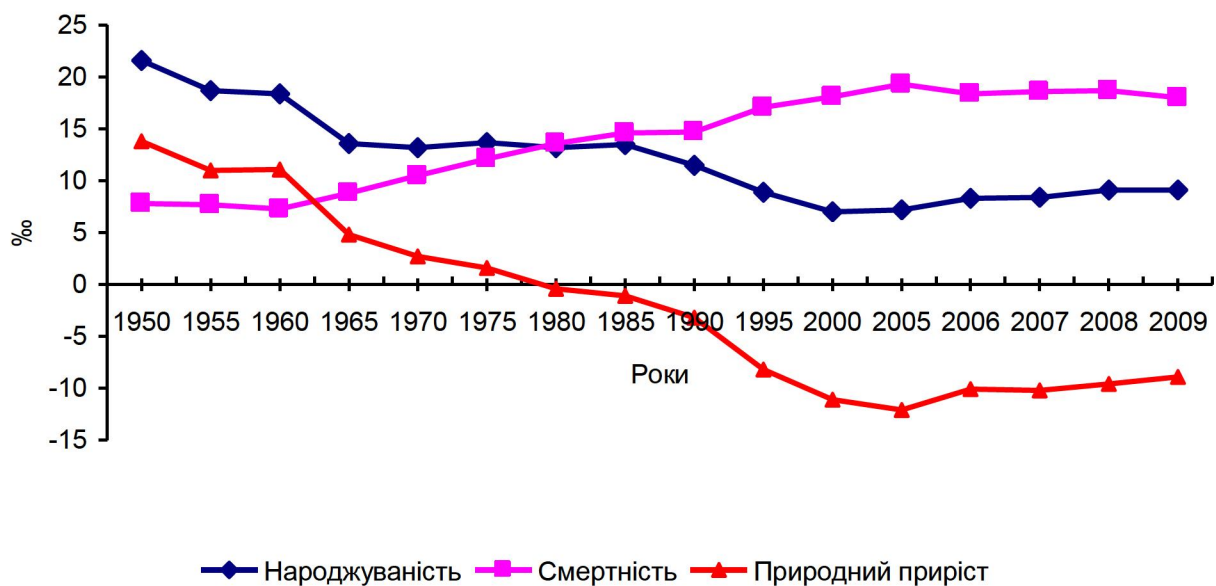

Рис. 1. Демографічна ситуація у Сумській області протягом 1950-2009 років

Серед інших показників, що негативно впливають на демографічну ситуацію в області, слід згадати старіння населення, погіршення показників стану здоров'я, скорочення тривалості життя. У віковій структурі населення спостерігається подальше старіння населення. Основним показником старіння є коефіцієнт старіння «згори», який у регіоні дорівнює 25,9% (в Україні – 20,4%), що за шкалою Россета [2] розцінюється як «дуже високий рівень демографічної

старості». За 2007-2008 роки середня тривалість життя становила 68,5, у тому числі чоловіки – 62,6, жінки – 74,7.

Здоров'я населення працездатного віку залежить від умов життя і рівня медичного обслуговування. У порівнянні з минулими роками захворюваність населення в області за останній рік дещо знизилась, однак, незважаючи на це, зросла захворюваність серед онкологічних нозологій, хвороб нервової системи та системи кровообігу. Структура причин смертності населення в області збігається з даними у цілому по Україні. Найбільша кількість смертей спричиняється хворобами системи кровообігу. У 2009 р. коефіцієнт смертності від хвороб системи кровообігу становив 11,3‰, від новоутворень – 2,0‰, від нещасних випадків і травм – 1,7‰, від захворювань органів дихання – 0,7‰.

Міграційні процеси також впливають на відтворення населення працездатного віку. Зовнішня міграція призводить до зміни загальної чисельності населення області, оскільки серед зовнішніх мігрантів переважають особи працездатного віку. Крім механічного скорочення загальної чисельності всього населення, зовнішня міграція призводить до викривлення його статеві-вікової структури. Наприклад, за 2005 р., за рахунок неадекватного міграційного обміну область втратила 1121 чоловіка, тоді як втрати жінок складають 1579 осіб.

Наявний трудовий потенціал обумовлений в основному демографічними тенденціями попередніх років. Характер природного і міграційного руху населення зумовив наступну динаміку і структуру трудового потенціалу. На даний час в Сумській області відбувається скорочення чисельності (з 754,9 осіб в 1995 р. до 709,8 осіб у 2009 р.) населення працездатного віку тобто за період 1995-2009 рр. вона зменшилася на 6% і цей процес триватиме. Основною проблемою буде скорочення трудового потенціалу у поєднанні з його постарінням, спостерігатиметься дефіцит робочої сили.

Висновки. Таким чином, аналізуючи демографічну ситуацію в Сумській області, можна дійти висновку, що формування трудового потенціалу в найближчі роки характеризуватиметься скороченням чисельності населення працездатного віку, через низьку народжуваність, міграційний відтік населення, у тому числі працездатного, старіння трудового потенціалу. Ситуація, що складається, вимагає розробки системи демографічних і соціально-економічних заходів з метою підтримки трудового потенціалу. Для подолання або, принаймні, пом'якшення наслідків цих процесів основні зусилля на сучасному етапі мають бути спрямовані на поступову стабілізацію чисельності населення і формування передумов демографічного зростання. Досягнення цієї мети забезпечить в перспективі стабілізацію чисельності трудового потенціалу. Для припинення ста-

ріння трудового потенціалу слід розробити заходи для підвищення рівня і якості життя населення, заходи для покращення здоров'я населення, нормалізувати ситуацію на ринку праці. Особлива увага повинна приділятися підвищенню загального і професійного освітнього рівня молоді, розвитку системи освіти, приведенню ринку освітніх послуг у відповідність з потребами ринку праці в молодих фахівцях тощо.

Література

1. Основні демографічні показники у Сумській області у 2009 році : Експерт-випуск від 17.02.2010 р. – № 86 : [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Сумській області, 2009. – Режим доступу : <http://www.sumystat.sumy.ua>
2. Россет Э. Процесс старения населения / Эдвард Россет. – М. : Статистика, 1968. – 509 с.
3. Соціальний розвиток України : сучасні трансформації та перспективи / [Бандур С. І., Заяць Т. А., Куценко В. І. та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 760 с.
4. Статистичний щорічник Сумської області за 2007 рік / [за ред. Л. І. Олехнович]. – Суми : Головне управління статистики у Сумській області, 2006. – 688 с.

Summary

O.G. Kornus. **Demographic Aspects of Labour Potential Forming of the Sumy Region.**

In the article influence of demographic situation is analysed on forming of labour potential in the Sumy region. It is investigational modern demographic situation in a region. Perspective directions of improvement of labour potential are described.

УДК 911.3 : 32

Я.С. Сташко, С.І. Сюткін

ТИПІЗАЦІЯ СТОЛИЦЬ КРАЇН СВІТУ

У статті йдеться про типи столиць, їх функції та способи розміщення на території держави.

Постановка проблеми. Столиці держав виступають традиційним об'єктом політико-географічних досліджень [1-4], адже вони грають унікальну роль в житті країн, виконуючи як політичні (державне управління), так і важливі економічні, соціальні, культурні, освітні, наукові, військово-стратегічні та інші функції. Столиці немов магніт манять до себе людей. У них простіше робити бізнес і кар'єру, є широкий вибір місць прикладання праці і форм проведення дозвілля. Як правило, вони є найкрасивішими і найвпорядкованішими населеними пунктами – в усякому випадку скрізь власті до цього прагнуть.

Формулювання мети дослідження. визначити наукові засади типізації столиць та застосувати їх на практиці; зіставити результати різних підходів до типізації столичних міст.

Виклад основного матеріалу. Столиця – це головне місто держави, адміністративно-політичний центр країни [5]. В ній розташовуються вищі органи